

گزارش و گفتگو

گزارش از: شهبین سپاسی
کارشناس آموزش

تکالیف در هم تنیده

تجربهای در اجرای گام به گام روش های تلفیقی

اشاره

هنگامی که سخن به استفاده عملی از رویکرد تلفیقی در برنامه درسی می‌رسد، غالباً این نکته مطرح می‌شود که با وجود شرایط ویژگی‌های برنامه درسی رسمی و نیز انتظاراتی که از مدرسه به عنوان نهادی آموزشی و فرهنگی می‌رود، انجام این کار ممکن نیست یا با سختی‌ها و پیچیدگی‌های بسیاری روبه‌روست. از این رو، توجه به تجربه‌های مدرسه‌هایی که در این باره قدمی برداشته‌اند و بررسی فراز و فرودها و موفقیت‌ها و شکست‌ها می‌تواند راهنمای سایر مدرسه‌ها برای تجربه ورود نگاه تلفیقی به برنامه درسی آن‌ها باشد.

به این بهانه، گزارشی از عملکرد دبستان «مجتمع آموزشی مهرورز» در ادامه آمده است. این گزارش حاصل گفت‌وگوی جمعی با مدیر مجتمع و تعدادی از معلمان فعال آن است.

آغاز تجربه تلفیق

چطور شد به فکر تجربه تلفیق افتادید؟

ماجرا از یک کتاب شروع شد. روزی در میان گفت‌وگوهای حرفه‌ای با همکاران، کتابی به‌عنوان سوغات از کشور دیگری، دست‌مایه بحث و بررسی شد. این کتاب به آموزش دوره ابتدایی دانش‌آموزان مربوط بود و به‌گونه‌ای طراحی شده بود که جداسازی موضوعات درس‌های گوناگون در آن ممکن نبود. درس‌های عمومی دوره ابتدایی مانند ریاضی و علوم و متون مربوط به خواندن و نوشتن همه در کنار هم و به‌صورتی درهم‌تنیده طراحی شده بودند. این کتاب باعث شد با کنجکاوی بیشتری در خصوص تلفیق درس‌ها با یکدیگر و ضرورت آن، به‌ویژه در دوره ابتدایی، به بررسی بپردازیم. به این منظور، علاوه بر تجربه‌های مدرسه‌های تلفیقی در کشورهای که محتوای آموزشی آن‌ها به‌صورت تلفیقی طراحی شده‌اند، سایر تجربه‌ها و برنامه‌های مدرسه‌هایی مانند مدرسه‌های ایران را که چنین شرایطی ندارند نیز مطالعه کردیم. در نهایت به این نتیجه رسیدیم که: استفاده از رویکرد تلفیقی در برنامه آموزشی یک ضرورت است و در ماندگاری و تعمیق یادگیری دانش‌آموزان تأثیر بسیار دارد و به‌نوعی تسهیل‌کننده یادگیری است؛

راه‌های جایگزینی وجود دارند تا برنامه تلفیقی، در شرایط موجود و بدون نیاز به تغییر محتوای آموزشی کتاب‌های درسی رسمی، به اجرا در آید.

از کجا شروع کردید؟ برای این منظور با چه محدودیت‌هایی روبه‌رو بودید؟

برای شروع این اقدام، از نظرات چند متخصص بهره گرفتیم. برای آموزش معلمان، از یک استاد به‌عنوان راهنما بهره گرفتیم. با توجه به نظرات راهنمایان، این اقدام به شوق و وقت‌گذاری نیازمند بود. بنابراین، تصمیم گرفتیم گروهی از همکاران و معلمان علاقه‌مند مدرسه در دوره ابتدایی را برای انجام این کار دعوت کنیم و جلساتی را برای آموزش، انجام کار گروهی، تمرین و در نهایت طراحی، برنامه‌ریزی کردیم.

ایده اولیه این بود که تلفیق به تدریس وارد شود و روش‌های تدریس به‌گونه‌ای طراحی شوند که نقاط اشتراک میان تعدادی از درس‌ها شناسایی و روش تدریس و طرح درس آن طراحی شود. اما این کار نیازمند آشنایی و تسلط همکاران به روش‌های متنوع تدریس و نیز اشراف کامل به همه درس‌هاست؛ به‌شکلی که بتوانند با سرعتی بیشتر، نقطه مشترک یا نزدیک اهداف آموزشی درس‌های گوناگون را پیدا کنند و در عین حال با تلفیق روش‌های مناسب تدریس، طرحی نو ایجاد کنند. به‌دلیل اینکه آموزش همه این موارد زمان زیادی نیاز داشت و در عین حال از جمله محدودیت‌های مدرسه‌های غیردولتی، نیروهای جوان تازه‌کار و نیز خروج غیرقابل پیش‌بینی برخی دیگر است، این راه را طولانی‌تر از آنچه بتواند در حال حاضر به تغییراتی تلفیقی در مدرسه بینجامد احساس کردیم و به سراغ راه دوم رفتیم.

شیوه عملی‌تر و ممکن‌تر برای پیاده‌کردن رویکرد تلفیقی در مدرسه چیست؟

بله. راه دوم، راهی عملیاتی و متناسب با نیاز و انتظار مدرسه بود. به این منظور، ابتدا اجزای فرایند یاددهی-یادگیری را مرور و بررسی کردیم. نظر راهنمای آموزشی مدرسه این بود که این کار می‌تواند موجب شود بخشی از فرایند یاددهی-یادگیری را برای تلفیق انتخاب کنیم که هم امکان اجرای آن را با توجه به ظرفیت برنامه مدرسه و شرایط آموزشی داریم و هم در آینده گامی به‌سوی توسعه رویکرد تلفیقی خواهد بود.

در بررسی‌های ابتدایی، با توجه به اهمیت و تأثیرگذاری تکلیف

درس‌ها: فارسی- علوم پایه اول
موضوع‌ها: اهمیت مراجعه به پزشک- نشانه «ف»

اهداف

۱. سؤالات جدول را به‌خوبی پاسخ می‌دهد.
۲. کلمات را به‌درستی صداکشی می‌کند و آن‌ها را می‌نویسد.
۳. از علائم نگارشی در متن به‌درستی استفاده می‌کند.
۴. ارتباط بین کلمات جدول را دریافت می‌کند و با توجه به آن‌ها داستان می‌گوید.

- دل‌بندم، جدول را کامل کن.

۱. مخالف قوی است.
۲. به عضوی از بدن می‌گویند که با آن می‌بینیم.
۳. نام درس ۲۰؛ کتاب فارسی؟
۴. هنگام بیماری به او مراجعه می‌کنیم.
۵. هم‌معنی بیمار.
۶. ما برای بیماری به دکتر می‌رویم.

				۱
				۲
				۳
				۴
				۵
				۶

- عزیزم، با استفاده از کلمات جدول و همراه با علامت‌ها، یک داستان بنویس.

نمونه‌ای از فعالیت تکمیلی تلفیقی مدرسه

تکالیف و فعالیت‌های تکمیلی که به‌صورت تلفیقی طراحی می‌شوند، به تثبیت یادگیری کمک بیشتری می‌کنند

مبتنی بر رویکرد تلفیقی تجربه کنیم. این اقدام با مجازی شدن آموزش همراه شد. به همین دلیل، با تمام سختی‌ها و محدودیت‌های این شکل از آموزش، ارزشیابی به صورت تلفیقی موجب شد دانش‌آموزان به صورت عمیق‌تری با یادگیری درگیر شوند تا بتوانند در پایان هفته با ارزشیابی که به صورت نابرخط برگزار می‌شد و در عین حال تلفیقی و مرتبط با تمام آموزه‌های هفته گذشته بود، ارتباط برقرار کنند و آن را با موفقیت انجام دهند.

این اقدام این باور را تقویت کرد که ارزشیابی به معنای گامی در جهت یادگیری، مهرهای جداشده از فرایند یاددهی-یادگیری و صرفاً به منظور تعیین میزان آموخته‌های دانش‌آموزان نیست و قالب تلفیقی می‌تواند این مقصود را تقویت و در نهایت پیوندی میان درس‌های گوناگون برای دانش‌آموزان ایجاد کند.

جمع‌بندی

توصیه‌ای از مدیر مجتمع آموزشی، برآمده از این تجربه، اشاره به این نکته دارد که بهره‌مندی از رویکرد تلفیقی، به‌ویژه در دوره ابتدایی، اثرات یادگیری بسیاری دارد. ممکن است امکان اجرای آن را در کل برنامه درسی نداشته باشیم، اما ورود تلفیقی به هر یک از بخش‌های فرایند یاددهی-یادگیری، تأثیر ارزشمندی بر یادگیری دانش‌آموزان دارد. این موضوع را مخاطبان مدرسه مهرورز، در دو بخش تکلیف و ارزشیابی، تجربه و نمایان کردند. با تکیه بر همین موفقیت، عزم مدرسه بر آن است که این راه را ادامه دهد تا در آینده، بهره‌مندی از رویکرد تلفیقی، با گسترش بیشتری در مدرسه همراه شود.

و فعالیت‌های تکمیلی، تصمیم بر این شد که تکلیف‌ها و تمرین‌ها به صورت تلفیقی از درس‌ها طراحی شوند. به این منظور، مراحل و گام‌های زیر دنبال شدند:

- انواع تکلیف و جایگاه استفاده از هر نوع؛
- ارتباط بین انواع تکلیف و ماهیت هر درس؛
- شناسایی زمینه‌های مشترک میان درس‌ها برای ارائه تکلیف تلفیقی؛
- طراحی طرح درس سالانه با توجه به چیدمان جدید ارائه درس‌ها در زمان‌های مشخص.

چه مدت زمانی برای این کار صرف کردید و نتیجه چه شد؟

از تابستان قبل از شروع سال تحصیلی تا تابستان بعد، یعنی حدود یک سال، فقط بر همین مدل از کار تلفیقی تمرکز کردیم. بیشترین وقت را به آموزش معلمان و نیز طراحی فعالیت‌ها اختصاص دادیم. هر فعالیت ابتدا در شورای کوچکی شامل معلمان همان پایه تحصیلی، طراحی می‌شد. سپس راهنمای آموزشی، در گروهی بزرگ‌تر از معلمان، آن را به اشتراک و تبادل نظر می‌گذاشتند تا نظرات جمعی به تعدیل بیشتر فعالیت بینجامند. حاصل این هم‌افزایی‌ها، آموزش و ارتقای همکاران و نیز تولید نمونه‌هایی از تکالیف تلفیقی بود.

آیا این تجربه ادامه پیدا کرد یا وارد مرحله جدیدی شد؟

در ادامه، برای استفاده بیشتر از رویکرد تلفیقی که نتایج آن را در تکالیف و فعالیت‌های تکمیلی دیده بودیم، تصمیم گرفتیم ارزشیابی را

در آموزش مجازی، یکی از شیوه‌های مؤثر برای اثرگذاری ارزشیابی بر یادگیری، طراحی آن به صورت تلفیقی است

